ספר

מְנַחֵם צִיּוֹן

אמרות טהורות וחידושי תורות, דברים העומדים ברומו של עולם,
מפה קדוש מדבר,
קדוש ה' וגאון ישראל הצדיק המפורסם לגאון ולתפארת גדול מרבן שמו

מו' **מנחם מענדיל** זצוק"ל

אשר מקדם היה איתן מושבו בק"ק **פריסטיק**

ואחר תקע אהלו בק"ק **רימנוב**

אשר איזן הרב הגאון החסיד מוהר"ר **יחזקאל פאנעט** זלה"ה, אב"ד ור"מ **בזיבענבערג**,
אשר שמע מפי רבו הקדוש הנ"ל, בלשון חכמים מרפא ללב כל קורא במו, ישמע חכם
ויוסיף יראת ה'. ונבונים ילמדו צדק.

(נוסח שער דפו"ר)

יו"ל בס"ד על ידי מכון "**אור לישרים**" ירושלים – נהריה
שע"י ישיבת **אביר יעקב** "אור מאיר ושמחה" נהריה
שנת **תשפ"ד** לפ"ק

בס"ד

©

כל הזכויות שמורות

לישיבת אביר יעקב

אור מאיר ושמחה נהריה

רח' אביר יעקב 27 נהריה

הואיל והושקעו במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורתינו, ולהבדיל עפ"י הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה, צילום והעתקה, כולל העתקה חלקית, וכן אין לעשות שימוש מסחרי בחומר הנדפס בכל המדורים. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה.

הפצה והזמנות: היכלי תורה

בארץ ישראל	בארה"ב:	באירופה:
טל. 02-9924603	TEL. (718) 437-0054	TEL. 44-191-430-0333
פקס. 03-5435884	FAX. (718) 437-3514	TEL. 44-191-430-0555

הארות ותיקונים יתקבלו בברכה

פקס 03-5423180

נדפס בארץ ישראל

Printed in E. ISRAEL

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית

בְּסְעֻדַּת לֵיל שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, שְׁנַת מַצְמִיחַ יְשָׁע
(תקס"ח) לִפְרָט קָטָן

ישראל קראו למן בשמו כי לא ידעו מה הוא

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ וְגוֹ' (ב ג). אָמְרוּ חֲזַ"ל (ב"ר יא ב) בֵּרְכוֹ בַּמָּן וְקִדְּשׁוֹ בַּמָּן. לְהָבִין דִּבְרֵיהֶם נַקְדִּים מַה שֶּׁכְּבָר דִּקְדְּקְנוּ (פר' בשלח) עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (שמות טז טו) 'וַיֹּאמְרוּ (בני ישראל) [אִישׁ אֶל אָחִיו] מָן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא', כִּי לְפִי מַשְׁמָעוּת הַכָּתוּב הָיָה לְהַמָּן אֵיזֶה שֵׁם עֶצֶם, רַק הַיִּשְׂרְאֵל שֶׁלֹּא יָדְעוּ שְׁמוֹ הָעֶצֶם קָרָאוּהוּ מָן, וְאִם כֵּן הַדָּבָר תָּמוּהַּ, דְּלֹא אִשְׁתְּמִיט בְּכֻלֵּיהּ קְרָא בְּכָל הַתּוֹרָה לְהַזְכִּיר אֶת הַמָּן בִּשְׁמוֹ הָעַצְמִי. עוֹד יֵשׁ לְדַקְדֵּק שֶׁלְּשׁוֹן 'מָן' שַׁיָּךְ רַק עַל דָּבָר אִישִׁי, וּמִלַּת מָה מוֹרָה עַל דָּבָר חֻפְצִי, וְאֵיךְ הִרְכִּיב שְׁנֵי הַלְּשׁוֹנוֹת עַל הַמָּן שֶׁהוּא דָּבָר חֻפְצִי.

האדם הוא תכלית הבריאה

אָמְנָם כֵּן יָדוּעַ וּמְפֻרְסָם, כִּי עִקַּר כַּוָּנַת הַבּוֹרֵא בִּבְרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן הָיָה סוֹף הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וּכְבָר נִתְקַשּׁוּ הַמְפָרְשִׁים עַל אָמְרוֹ (בראשית א כו) 'נַעֲשֶׂה אָדָם' בִּלְשׁוֹן רַבִּים, וְהִפְלִיגוּ בָּזֶה בְּאָמְרָם (ב"ר ח ח) שֶׁמַּשֶּׂה רַבֵּנוּ בְּעַצְמוֹ כְּשֶׁכָּתַב הַתּוֹרָה מִפִּי ה' יִתְבָּרַךְ הִקְשָׁה לִשְׁאֹל לָמָּה אַתָּה נוֹתֵן יָד לַפּוֹשְׁעִים וּפִתְחוֹן פֶּה לַמִּינִים וְיִהְיֶה לָהֶם מָקוֹם לִטְעוֹת, וְהֵשִׁיב לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָה אִכְפַּת לְךָ, מֵאַחַר שֶׁאָנֹכִי מְצַוֶּךָּ לִכְתֹּב, יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה', כֻּלָּם מַתְאִימוֹת לִלְמֹד מֵהֶם עֵצוֹת טוֹבוֹת וְדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, וּמַה לָּנוּ לְשׁוֹטִים שֶׁיְּקַלְקְלוּ וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ' (שם) וְאוֹת אַחַת מִן הַתּוֹרָה לֹא יֵעָקֵר, אֲשֶׁר הוּא מוֹרֶה דֶּרֶךְ טוֹב וְנָכוֹן לְמוֹצְאֵי דַּעַת.

רק לעתיד לבוא יזכו ישראל לבחינת הדיבור

הִנֵּה כִּי כֵן אַחֲוֶה דַּעְתִּי בְּכַוָּנַת דִּבּוּר זֶה וְעֵצָה טוֹבָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ, וְהוּא שֶׁיִּשַּׁעְיָה הַנָּבִיא אָמַר (ישעיה מח יז) 'אֲנִי ה' מְלַמֶּדְךָ לְהוֹעִיל מַדְרִיכְךָ בְּדֶרֶךְ תֵּלֵךְ', כִּי 'בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ' (תהלים לג ו) וְכָל הַנִּבְרָאִים נִתְהַוּוּ מֵ'רוּחַ פִּיו' וְדִבּוּרוֹ שֶׁל מָקוֹם, אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּכֹחַ הָאָדָם לְהַשִּׂיג אֵיךְ שַׁיָּךְ אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ דִּבּוּר, שֶׁהַמַּלְאָכִים הֵם שְׂכָלִים נִפְרָדִים, וּכְשֶׁהַשֵּׂכֶל נִפְרָד נִמְשָׁךְ אֶל הָאָדָם יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת דִּבּוּר, וְעַד עַתָּה עֲדַיִן לֹא זָכִינוּ לִהְיוֹת לָנוּ הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּתוֹ זוֹלַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, רַק שֶׁאֲנַחְנוּ מְקֻוִּים כִּי יֵעָרֶה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם מְעַט מְעַט, אַחַת לְאַחַת, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם אָצְלֵנוּ הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, וְאוּלָם עַתָּה אֲנַחְנוּ עַרְלֵי שְׂפָתַיִם וְאֵין בְּכֹחֵנוּ לְהַשִּׂיג פְּנִימִיּוּת גְּלוּי קְדֻשָּׁתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַתַּלְמִיד לְהַשִּׂיג פְּנִימִיּוּת מֵרַבּוֹ רַק מַה שֶּׁמִּתְגַּלֶּה אֵלָיו עַל יְדֵי דִּבּוּרוֹ, וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בְּמֹשֶׁה (דברים לד י) 'אֲשֶׁר יְדָעוֹ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים', שֶׁהִתְגַּלּוּתוֹ נִמְשַׁךְ מִפְּנִימִיּוּת קְדֻשָּׁתוֹ לִפְנִימִיּוּת מֹשֶׁה.

האדם מעלה את כל חלקי הבריאה לדרגת מדבר

וְהָגֵם כִּי קָצָר מַצַּע שִׁכְלֵנוּ לָדַעַת עַד מָה, רַק עָלֵינוּ לָשׂוּם לֵב לְהִתְבּוֹנֵן בְּגֻדְלוֹתָיו וְנוֹרְאוֹתָיו וְנִפְלְאוֹתָיו הַמִּתְגַּלִּים אֵלֵינוּ עַל יְדֵי בְּרוּאָיו, אֲשֶׁר חָכְמָתוֹ הָרַבָּה וְהָעֲצוּמָה שֶׁצִּמְצֵם בָּהֶם מִתְפָּרְסֶמֶת עַל יְדֵיהֶן, וּבָזֶה נוּכַל לְהַעֲלוֹת הַכֹּל לְבְחִינַת הַדִּבּוּר, דְּהַיְנוּ מִן הַדּוֹמֵם לְצוֹמֵחַ וְאַחַר כָּךְ לְהַחַי, עַד נֶפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת שִׁפְתֵי רְנָנוֹת יְהַלֵּל פִּינוּ לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְשֵׁם קָדְשׁוֹ.

התעלות כל חלקי הבריאה ע"י אכילת האדם

וּלְסִבָּה זוֹ הֻטְבַּע בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם שָׂחִיּוּתוֹ וְהִתְחַבְּרוּת נִשְׁמָתוֹ עִם גּוּפוֹ מִתְּחִלַּת בְּרִיאָתוֹ עַד כָּל יְמֵי חֻלְדּוֹ לֹא יַעֲמֹדוּ בִּלְתִּי מַאֲכָל, מִלְּבַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁנִּתְעַלָּה כְּמַלְאֲכֵי מָרוֹם, בַּעֲבוּר שֶׁעַל יְדֵי הָאֲכִילָה יִתְעַלּוּ כָּל הַבְּרוּאִים וְיָדָיו תְּבִיאֻנָּה לְהַחֲזִירָן לְשָׁרְשָׁן, וְלָזֶה נֶאֱמַר לְאָדָם הָרִאשׁוֹן (בראשית ב טז) 'מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל', כָּפֶל הַמִּלּוֹת לְהוֹרוֹת שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנַת הַצִּוּוּי רַק עַל אֲכִילָה גַּשְׁמִיּוּת, אָכֵן עַל מִלַּת 'אָכֹל' אוֹתוֹ

יִהְיֶה לָכֶם לְאָכְלָה, רְצוֹנִי בָּזֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק ז) 'וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה' וּמִתְרַגְּמִינַן לְרוּחַ מְמַלְלָא, לְהִתְוַדַּע וּלְהָגְלוֹת פְּרִסּוּם אֶלְקוּתוֹ וְדַעַת דַּרְכּוֹ נַחְפֵּץ אֵיךְ צִמְצֵם חָכְמָתוֹ בִּבְרוּאָיו.

השי"ת נתן לישראל לחם רוחני כדי להעלותם

וְהִנֵּה בְּצֵאתֵנוּ מִמִּצְרַיִם, אֱמוּנָה גְּדוֹלָה הָיְתָה בָּעָם, עַד שֶׁבְּכֹחַ הָאֱמוּנָה הַהִיא הִסְפִּיקוּ לָהֶם הָעוּגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם לְשִׁשִּׁים וְאַחַת סְעֻדּוֹת (שמו"ר כה ד), וְאוּלָם מֻחְמֶצֶת שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָצָה לְנַטְלָם לְנַשְּׁאָם וּלְהַעֲלוֹתָם לְמַדְרֵגָה יְתֵרָה מִזֶּה, נָתַן לָהֶם מַאֲכָל לְהַחֲיוֹת בּוֹ הָאָדָם, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בְּאֶמְצָעוּת יַד אָדָם כְּלָל, וְהוּא הַמָּן שֶׁכֻּלּוֹ רוּחָנִי וְשִׂכְלִי, 'לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם' (שמות טז ד).

ישראל נזקקו למן רק בימות החול

וְהִנֵּה לְכָל זֶה לֹא הֻצְרְכוּ רַק בִּימוֹת הַחֹל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לַאֲמִתַּת בְּחִינַת הַדִּבּוּר עַד יוֹם הַשַּׁבָּת, אֲבָל בִּימוֹת הַחֹל, כָּל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וַעֲסָקָיו הֵמָּה רַק בִּבְחִינַת שְׁמִיעָה, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַרְחִיב הַדִּבּוּר שֶׁלֹּא יַמְשִׁיךְ לְדְבָרִים בְּטֵלִים, רַק צָרִיךְ לְהָכִין אֶת עַצְמוֹ לְקַבֵּל קְדֻשַּׁת יוֹם הַשַּׁבָּת וְאָז יוּכַל לְדַבֵּר דְּבָרִים טוֹבִים וְנִחוּמִים כְּאַוַּת נַפְשׁוֹ לְפָאֵר לְיוֹצְרוֹ.

רק ביום השבת זוכים לבחינת הדיבור

וּכְמוֹ כֵּן בִּיצִירַת הָאָדָם אַחַר כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה עַד קָרוֹב לְיוֹם הַשִּׁבְּת שֶׁבְּכָר עָשָׂה ה' שֵׁשֶׁת יָמִים וְשָׁמַיִם וָאָרֶץ, כִּי לֹא נֶאֱמַר 'בְּשֵׁשֶׁת יָמִים', רַק 'שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה'' (שמות כ יא), וְאָז נִבְרָא הָאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא הָיָה בּוֹ כֹּחַ הַדִּבּוּר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁה' יִתְבָּרַךְ דִּבֵּר עִמּוֹ, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל לְהָשִׁיב, כִּי עֲדַיִן לֹא הָיָה שַׁבָּת בָּעוֹלָם, בַּעֲבוּר שֶׁבִּימוֹת הַחֹל הָאָדָם רַק בִּבְחִינַת שְׁמִיעָה, לְהַקְשִׁיב אָזְנָיו לְדִבֵּר ה' הַמְעוֹרֵר אֶת לִבָּבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ, וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח פִּיו בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ.

ע"י אכילת המן בימות החול זכו לדיבור בשבת

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד לו) 'מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעֲךָ אֶת קֹלוֹ', שֶׁעַל יְדֵי הַמָּן שֶׁהָיָה לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם הָיָה לָהֶם שְׁמִיעָה, לְהַשִּׂיג בְּחִינַת הַדִּבּוּר בְּשַׁבָּת. וְלָזֶה אָמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 'מָן הוּא', שֶׁהוּא דָּבָר הַנִּשְׁפָּע מִלְּמַעְלָה בְּחֶסֶד עֶלְיוֹן, שֶׁהַדִּבּוּר בִּלְתִּי מֻשָּׂג לָנוּ, 'כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא', שֶׁתֹּבַת 'מָה' מוֹרָה עַל דָּבָר שֶׁהוּא חָדָשׁ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ. וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בְּשַׁבָּת בִּרְכוֹ בַּמָּן וְקִדְּשׁוֹ בַּמָּן, דִּלְשׁוֹן קְדֻשָּׁה מוֹרָה עַל פְּרִישׁוּת, שֶׁבְּשַׁבָּת הָיָה מֻפְרָשׁ, לְפִי שֶׁכְּבָר הִשִּׂיגוּ הַדִּבּוּר בַּהֲכָנַת כָּל הַשָּׁבוּעַ, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיָה לָהֶם כִּפְלַיִם לַתּוֹשִׁיָּה.

בשבת זוכים לחן ולשלימות הדיבור באות ת"ו

וְזֶה שֶׁאָמַר בְּסֵפֶר יְצִירָה (פ"ד מ"ד) הַמְלִיךְ אוֹת תָּי"ו בָּחַן וְגוֹ' יָצַר בָּהֶם שַׁבָּת בְּשָׁנָה וּפֶה בְּנֶפֶשׁ. וְהוּא הַדָּבָר שֶׁדִּבַּרְנוּ, כִּי כָּל הַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּאֶמְצָעוּת הָעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת מֵאָלֶ"ף עַד תָּי"ו, וּבְאָלֶ"ף הוּא רַק אֶחָד וּבִשְׁלֵמוּתוֹ הוּא אָלֶ"ף, אֲבָל בְּתָי"ו יֵשׁ אַרְבַּע מֵאוֹת אֲלָפִי"ם, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגַת הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּתוֹ לַאֲמִתָּתוֹ עַד יוֹם הַשַּׁבָּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכָל הַשָּׁבוּעַ אֵין לוֹ רַק שְׁמִיעָה לְהַטּוֹת אָזְנָיו לִדְבַר ה' וְלֹא לְהַמְשִׁיךְ בְּדִבּוּרִים, וּבָזֶה כְּשֶׁיִּשְׁמֹר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ הוּא יֶרֶא שָׁמַיִם, וְאָמְרוּ חֲזַ"ל (סוכה מט:) כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵן בְּיִדּוּעַ שֶׁהוּא יֶרֶא שָׁמַיִם. וְזֶהוּ הַמְלִיךְ אוֹת תָּי"ו בָּחַן וְגוֹ', וּמֵהֶם יִסְתַּעֲפוּ שַׁבָּת וּפֶה וְכָאָמוּר.

בִּסְעֻדַּת שַׁחֲרִית

בתורת רבי מאיר נכתב 'כתנות אור'

בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר הָיָה כָּתוּב 'כְּתָנוֹת אוֹר' בְּאָלֶ"ף (ב"ר כ יב). וְהוּא קְשֵׁי הַהֲבָנָה, דְּאִם נִשְׁתַּנָּה אוֹת אַחַת בַּתּוֹרָה הוּא פָּסוּל וְאָסוּר לִקְרוֹת בּוֹ. וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁעַל הַגִּלָּיוֹן הָיָה כָּתוּב 'אוֹר' בְּאָלֶ"ף, גַּם זֶה יִפָּלֵא, כִּי אַף עַל הַגִּלָּיוֹן אָסוּר לִכְתֹּב יָתֵיר אוֹת. גַּם גּוּפָא דְּעֵבְדָּא צָרִיךְ בֵּאוּר, כִּי הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ תָּפְרוּ לָהֶם עֲלֵה תְּאֵנָה וַיִּתְיַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ, וְלָמָּה לֹא הִנִּיחַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ הַמַּלְבּוּשׁ, הֲלֹא דָּבָר הוּא בְּכַוָּנַת הַ'כְּתָנוֹת עוֹר'.

התיקון באכילת הצדיק ופגם אכילת הרשע

וְהָעִנְיָן הוּא, הֲגַם אֲחֵרֵי שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא טוֹב עָשָׂה לִבְלִתִּי הִשָּׁמֵר מִמִּצְוַת בּוֹרְאוֹ, עִם כָּל זֶה 'רַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו' (תהלים קמה ט) לְהַמְצִיא לָנוּ עֵזֶר וּתְרוּפָה לְתַקֵּן הֶעָוֹן אֲשֶׁר חָטָא בּוֹ, וְהַתִּקּוּן הוּא הָאֲכִילָה אֲשֶׁר הֻטְבַּע בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם לְהַעֲמִיד חֶלְקָיו וְלֹא יִתְפָּרְדוּ, וְאֵין מַאֲכָל שֶׁאֵין בּוֹ שָׁלֹשׁ הֲוָיוֹת

שֶׁהֵם טַעַם וּמַרְאֶה וְרֵיחַ, וְהֵמָּה מְצַרְפִים בְּנוֹשֵׂא אֶחָד, וְזֶה נִקְרָא הֵיכָל, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין הֵיכָל לִשְׁמֹר כָּל הַכֵּלִים שֶׁלֹּא יִתְפַּזְּרוּ הֵנָּה וָהֵנָּה. וְיֵשׁ הֵיכָל נַהֵפּוֹךְ מִזֶּה, הֵמָּה הָאוֹכְלִים לְמַעֲדַנִּים לְמַלְאוֹת כְּרֵסָם, כְּמוֹ הַבְּהֵמוֹת וְאֻמּוֹת הָעוֹלָם וְגוֹמְלִים לְנַפְשָׁם רָעָה, שֶׁעוֹשִׂים לְעַצְמָם מַלְבּוּשׁ יוֹתֵר גַּשְׁמִי מֵהָרְאשׁוֹן הַנִּקְרָא ׳כָּתְנוֹת עוֹר׳ בְּעִי״ן, בַּעֲבוּר שֶׁבָּא מִסִּקּוּר עַיִן אֲשֶׁר יָתוּרוּ אַחֲרֵי לִבָּם וְעֵינֵיהֶם לְהַמְרוֹת עֵינֵי כְּבוֹדוֹ. לֹא כָּאֵלֶּה חֵלֶק עַבְדֵי ה׳, כִּי אֱלֹקִים חָשָׂבָה לְטוֹבָה, שֶׁעַל יְדֵי הַמַּאֲכָל יִתְעַלּוּ כָּל הַבְּרוּאִים לְבְחִינַת מְדַבֵּר, וְיַחְזְרוּ הָעֲטָרָה לְיָשְׁנָהּ, לְתַקֵּן אֲשֶׁר עִוֵּת, לְהִתְפַּשֵּׁט מִבְּגָדִים הַצּוֹאִים וְלֹא יִלְבְּשׁוּ בֹּשֶׁת עוֹד, וּבָזֶה מְהַפְּכִין הָעִי״ן לְאָלֶ״ף, וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אוֹר.

אור תורת רבי מאיר

וְזֶה הָיָה כְּוָנַת רַבִּי מֵאִיר עֵינֵי חֲכָמִים בַּהֲלָכָה (עירובין יג:), שֶׁכָּתַב תּוֹרָתוֹ בְּכַוָּנָה עֲצוּמָה וְהִתְגַּלּוּת הַקְּדֻשָּׁה בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְהֶכְשֵׁר חָכְמָה, עַד שֶׁבְּנָקֵל הָיָה לְהַקּוֹרֵא מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר לְהַשִּׂיג טוֹב כְּוָנָתוֹ בְּגִלּוּי פֶּמְבִּי כְּאִלּוּ הָיָה כָּתוּב בְּפֵרוּשׁ ׳כָּתְנוֹת אוֹר׳.

ע״י מצות ציצית זוכים לראי״ה רוחנית

גַּם מִצְוַת צִיצִית הַלָּזוֹ שֶׁצִּוָּנוּ יוֹצְרֵנוּ מוֹרֶה עַל זֶה, כִּי הוּא לְשׁוֹן הֶצֶשׂ וּרְאִיָּה, לְהָסִיר מַעֲבֵה מַחֲשַׁכֵּי עֵינֵי הַגַּשְׁמִיּוּת וְעֵינֵינוּ אֶל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּרְאֶינָה, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהַזְהִיר מְאֹד בְּמִצְוָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת (שבועות כט.).

בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית

'בראשית' אותיות ב' ראשית

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים וְגוֹ׳ (א א). כָּל הַמְפָרְשִׁים נִתְקַשּׁוּ שֶׁלְּפִי תִּקּוּן הַלָּשׁוֹן הָיָה לוֹ לְהִכָּתֵב בָּרִאשׁוֹנָה, וּבְזֹהַר הַקָּדוֹשׁ כָּתַב כַּמָּה תֵּרוּצִים וְאֶחָד מֵהֶם הוּא **בְּרֵאשִׁית** ב׳ רֵאשִׁית, נִקְדָּה בְּהֵיכְלֵיהּ (תיקו״ז תיקון ה׳ יט.).

אות ב' היא משבעת האותיות הכפולות

וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה לִי בְּבֵאוּר זֶה, כִּי יֵשׁ שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת כְּפוּלוֹת (ספר יצירה פ״ד מ״א), בַּעֲבוּר שֶׁמְּקַבְּלִין דָּגֵשׁ וְרָפֶה, כְּמוֹ הַבֵּי״ת כְּשֶׁהִיא נִדְגֶּשֶׁת שֶׁנּוֹתְנִין בָּהּ נְקֻדָּה מַרְגִּישִׁין בַּמִּבְטָא, אֲבָל בִּלְתִּי נְקֻדָּה אִי אֶפְשָׁר לְהַבְחִין אִם אוֹמְרִים בֵּי״ת אוֹ וָא״ו.

'בראשית' מרמז לב' ראשי וקצוות הבריאה

וְלָזֶה נִקְרֵאת בֵּי״ת רֵאשִׁית, כִּי הָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁנֵי קְצָווֹת, קָצֶה הָאֶחָד הוּא תַּכְלִית כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה וְהֵם יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ, וְהַקָּצֶה הַשֵּׁנִי הוּא אֲשֶׁר נִשְׁתַּלְשְׁלָה הַבְּרִיאָה לְמַטָּה בְּסֵדֶר הַמַּדְרֵגוֹת מֵעֵלָּה לָעֲלוּל, עַד שֶׁנִּבְרְאוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְגַם הֵם נִבְרְאוּ לִצְרָךְ, כִּי ׳כֹּל פָּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ׳ (משלי טז ד).

ישראל ועמלק נקראים 'ראשית'

וְעַל יִשְׂרָאֵל אֻמְנָתָן, כִּי עֲלֵיהֶם יָרָה אֶבֶן פִּנָּתוֹ, הֵמָּה הַדְּבֵקִים בְּתוֹרָתוֹ לְעָבְדוֹ בֶּאֱמֶת וְתָמִים, וְכָל מְגַמַּת פְּנֵיהֶם לְחַפֵּשׂ אַחַר הָאֱמֶת, וּלְכָךְ הֵם קַיָּמִים לָעַדֵי עַד, כִּי שֶׁקֶר אֵין לוֹ רַגְלַיִם (אותיות דרבי עקיבא), וְכַמָּה שְׁקָרִים שֶׁנִּתְבַּדּוּ בָּעוֹלָם וְנֶאֶבְדוּ וְנִתְבַּטְּלוּ. וְזֶה הוּא הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי, הֵמָּה ׳רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק׳ (במדבר כד כ), אֲשֶׁר בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרוֹב יְמַלְּאוּ פְּנֵיהֶם קָלוֹן וְיֹאבְדוּ בְּאַף, וְהֵמָּה רֵאשִׁית הַמַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ הַבּוֹנֶה בַּיִת, שֶׁתַּכְלִית כַּוָּנָתוֹ עַל הַבַּיִת וּמֵכִין לְעַצְמוֹ עֵצִים וַאֲבָנִים וְהֵמָּה רֵאשִׁית הַמַּעֲשֶׂה, וְאֵינָם תֹּכֶן כַּוָּנָתוֹ, כִּי גַּלֵּי הָאֲבָנִים נִשְׁקָעִין בָּאָרֶץ, כְּמוֹ כֵן אֻמָּה זוֹ הֵמָּה הַגְּרוּעִים שֶׁבְּכָל הַבְּרוּאִים, לְפִי שֶׁכָּל מְגַמָּתָם אוֹהֲבִים רַק לַעֲשׂוֹת עַוְלוֹת וּנְבָלוֹת, לְהִתְעוֹלֵל עֲלִילוֹת בְּרֶשַׁע, וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לִבָּם עַל הָעֶשֶׁק וְהַמְּרוּצָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (כי תצא ח) עַל מָה שָׁנֶּאֱמַר (דברים כה טז-יז) ׳כִּי תוֹעֲבַת ה׳ כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל, זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק׳, שֶׁמִּכּוּת הַפָּרָשִׁיּוֹת מוֹרֶה שֶׁאֻמָּה זוֹ שְׁפָלָה מִכָּל הָאֻמּוֹת וּדְבוּקִים רַק בְּשֶׁקֶר וְעָוֶל וְשֹׁד וְחָמָס. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין יְחוּסָם נוֹדָע לָנוּ, שֶׁכְּבָר נִתְבַּלְבְּלוּ, אַף עַל פִּי כֵן מִן מִדּוֹתֵיהֶם נִכָּרִים, וּלְכָךְ הֵמָּה הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי הַגָּרוּעַ שֶׁבְּכָל הַבְּרִיאָה.

תכלית בריאת העולם היא עבור כבוד השי״ת

אֲבָל הַיִּשְׂרָאֵל ׳רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה קֹדֶשׁ לַה״ (עפ״י ירמיה ב ג), וּמִכָּל מָקוֹם נִמְצְאִים גַּם בֵּינֵיהֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁמְּעֻרְבָּבִים בְּדַעְתָּם וּמְשֻׁקָּעִים בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵמָּה בַּחֹשֶׁךְ יֵלֵכוּ וּרְחוֹקִים מִמִּדַּת אֱמֶת, שֶׁלְּפִי דַּעְתָּם הַיּוֹם וְהַשֶּׁמֶשׁ נִבְרְאוּ לְצָרְכָּם, לְסִחֹר וּלְסַבֵּב בַּחוּצוֹת, לַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יָזִמּוּ, עַוְלוֹת וּרְמִיּוֹת וְכַדּוֹמֶה, וְהַלַּיְלָה נִבְרֵאת לִגְנֹב וְלִשְׁדֹּד וּשְׁאָרֵי עֲבֵרוֹת אֲשֶׁר בַּמַּחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם, וְהֵמָּה נִמְשָׁלוּ כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ כִּי לֹא יָבִינוּ אֶל פְּעֻלּוֹת

ה׳. לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ שֶׁלְּמַעְלָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה אֵין שׁוּם דָּבָר גַּשְׁמִי, כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם הֶמָּה רוּחָנִים בַּעֲלֵי שֵׂכֶל וּמַדָּע, שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא נִשְׁמַע שֶׁכּוֹכָב אֶחָד נָפַל לָאָרֶץ, שֶׁאִם הָיָה בָּהֶם קְצָת גַּשְׁמִיּוּת לֹא יִמָּלֵט כִּי יִלְאוּ גַּלְגַּלֵּיהֶם לְסָבְלָם עַל שָׁעָה חָדָא, וּכְמוֹ כֵן הַמָּטָר טָרֶם יֵרִדְתּוֹ לְמַטָּה הוּא רוּחָנִי, וּלְמַעְלָה הוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת, וְאַחַר כָּךְ מִתְגַּשֵּׁם וְנִקְרָא בְּשֵׁם גָּשֶׁם.

תכלית כל הגשמיות היא עבור הרוחניות

כְּלָעֲמַת זֶה אַף בְּתוֹצָאוֹת הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ, הַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ לְתַנּוֹת צְדָקוֹת ה׳, מָה רַבּוּ מַעֲשָׂיו, עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל הָעוֹר שֶׁל טָלֶה, לְפִי דַּעַת הֶהָמוֹן סוֹבְרִים שֶׁנִּבְרָא לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ אַדֶּרֶת לְהִתְחַמֵּם בּוֹ, וּמַשְׂכִּיל עַל דָּבָר יָבִין לַאֲשׁוּרוֹ שֶׁתַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְמְרוֹ צִיצִית לְקַיֵּם מִצְוַת בּוֹרְאֵנוּ, וְעַל אֹפֶן זֶה מוֹסְבִים כָּל בְּרוּאֵי מַעְלָה וּמַטָּה, שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים, וְאֶחָד בְּאֶחָד יְגִשׁוּ לַעֲלוֹת עַל יְדֵיהֶם לִמְרוֹם קָדְשׁוֹ. וְאֵלֶּה מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים יַעֲשׂוּ אֶרֶץ לְשָׁמַיִם, לֹא כֵן חֵלֶק הַטִּפְּשִׁים, נַהֲפֹךְ הוּא, לַעֲשׂוֹת מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. וּלְכָךְ נֶאֱמַר כַּמָּה פְּעָמִים ׳שָׁמַיִם׳ וְאַחַר כָּךְ ׳אֶרֶץ׳ וְלִפְעָמִים לְהֶפֶךְ, כִּי הַמָּה מְסִבּוֹת מִתְהַפְּכִים בְּתַחְבּוּלוֹתָם כָּל אִישׁ לְפִי דַּרְכּוֹ אִם זַךְ וְיָשָׁר פָּעֲלוֹ.

העולם נברא בשביל ישראל לצורך גילוי השי״ת במעשיהם

וְעַל כֵּן נִקְרָאִין יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ וְנִקְדָּה בְּהֵיכָלֵיהּ, שֶׁהֵם הַיְסוֹד מוּסָד וּנְקֻדַּת מֶרְכַּז תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִן הַנְּקֻדָּה מוֹרָה עַל סוֹף דָּבָר שֶׁהוּא תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה וְסוֹף הַמַּעֲשֶׂה, הֲלֹא הֵמָּה מִתְעַלִּים לַעֲלוֹת עַל גַּפֵּי מְרוֹמֵי שָׁמַיִם שֶׁבִּשְׁבִילָם נִבְרְאוּ. אֲבָל ׳הָאָרֶץ׳, פֵּרוּשׁ אוֹתָם שֶׁבָּהֶם בְּחִינַת אָרֶץ, הֵמָּה ׳תֹּהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ׳ (פסוק ב), שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִלְמֹד מֵהֶם שׁוּם דָּבָר טוֹב אֲשֶׁר יַצְלִיחַ לַעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ. וְאַחַר כָּךְ ׳וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר׳ (פסוק ג), שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר קְדֻשָּׁתוֹ עָלֵינוּ וּפִרְסוּם אֱלֹהוּתוֹ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂי הַצַּדִּיקִים. וְעַל יְדֵי זֶה ׳וַיְהִי עֶרֶב׳ וְאַחַר כָּךְ ׳בֹּקֶר׳, שֶׁצַּדִּיקִים תְּחִלָּתָם יִסּוּרִים וְסוֹפָן שַׁלְוָה (ב״ר סו ד), וּלְבָקְרָן שֶׁל צַדִּיקִים הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים, וְיִהְיֶה יוֹמוֹ שֶׁל אֶחָד בְּעוֹלָמוֹ, וְהָיִינוּ לַאֲחָדִים לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

פָּרָשַׁת נֹחַ

גודל צדקות נח אף שהיה בדור של רשעים

נֹחַ אִישׁ צַדִּיק וְגוֹ׳ (ו ט). כָּתַב רַשׁ״י יֵשׁ דּוֹרְשִׁין לְגָנַאי, שֶׁאִם הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הָיָה נֶחְשָׁב לִכְלוּם. וְצָרִיךְ לְהָבִין מַה לּוֹ לְתַנָּא דִּידַן לְסַפֵּר בְּגִנּוּתוֹ שֶׁל צַדִּיק. וְנִרְאֶה לִי, לְפִי מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (ב״ק צג.) לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם מִן הַנִּרְדָּפִין וְלֹא מִן הָרוֹדְפִים. הֶבֶל הָיָה נִרְדָּף מִקַּיִן נֶאֱמַר (לעיל ד ד) ׳וַיִּשַׁע (אלקים) [ה׳] אֶל הֶבֶל׳, וְנֹחַ הָיָה נִרְדָּף מִבְּנֵי דּוֹרוֹ וְנֶאֱמַר (להלן ז א) ׳אֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי׳ (ויק״ר כז ה), כִּי לְעוֹלָם ׳הָאֱלֹקִים יְבַקֵּשׁ אֶת נִרְדָּף׳ (קהלת ג טו). וְהַיְנוּ שֶׁכָּל צַדִּיק יֵשׁ עָלָיו מְקַטְרְגִים וּמַשְׂטִינִים הַמּוֹנְעִים אוֹתוֹ מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְאִם כֵּן הָיָה עַל נֹחַ טֹרַח גָּדוֹל לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם לְבִלְתִּי יִתְבַּטֵּל מֵעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ, וְאִם הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּוַדַּאי שָׁהָיָה צַדִּיק יוֹתֵר, וְרַק שֶׁלֹּא הָיָה נֶחְשָׁב לִכְלוּם לְפִי שֶׁהָיָה בַּדּוֹר הַהוּא צַדִּיקִים רַבִּים. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב״ר ל ט) הַלָּשׁוֹן שֶׁאִם הָיָה בְּדוֹר צַדִּיקִים לֹא הָיָה צַדִּיק, פֵּרוּשׁ שֶׁהָיָה חָסִיד גָּדוֹל לְפִי עֵרֶךְ עֲבוֹדָתוֹ בְּדוֹר רְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם וְלֹא נִטְרַד מֵרִשְׁעָתָם, אַף כִּי בְּדוֹר צַדִּיקִים שֶׁהָיָה לוֹ תִּמּוּכִין עָלָה בְּמַעֲלָה יוֹתֵר לִהְיוֹת חָסִיד.

הצדיקים יבקשו רחמים עבור הרשעים

עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת מָחוֹל לַצַּדִּיקִים (תענית לא.). כָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ (ראה עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח״ה פ״ה) שֶׁהַמָּחוֹל הַזֶּה יִהְיֶה בְּגֵיהִנֹּם שֶׁהוּא מָקוֹם רַחֲבַת יָדַיִם. וְצָרִיךְ לְהָבִין אֵיךְ יִהְיוּ הַצַּדִּיקִים יְכוֹלִין לָדוּר בְּאָהֳלֵי רָשַׁע, וְאֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה (יבמות קיב:). וְהָאֱמֶת הוּא

שֶׁהַצַּדִּיקִים יְבַקְּשׁוּ רַחֲמִים עַל הָרְשָׁעִים וְיִמָּחֲלוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

לעתיד לבוא יתבטלו כל התאוות הגשמיות

וְעַפּוֹתָם רְשָׁעִים וְגוֹ' (מלאכי ג כא). פֵּרְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּעִיטָה, שֶׁהַצַּדִּיקִים עַל בָּמוֹת הָרְשָׁעִים יִדְרְכוּ. וְקָשֶׁה שֶׁלֹּא מָצִינוּ בְּכָל הַמִּקְרָא לָשׁוֹן זֶה, וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר וַתִּדְרְכוּ רְשָׁעִים. וְנִרְאֶה לִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עִסָּה, שֶׁמְּמָרְסִין אֶת הַסֹּלֶת וְלָשִׁין אוֹתָהּ, כָּךְ יִלּוֹשׁוּ וְיֵרָמְסוּ הַמִּדּוֹת הַגּוּפָנִיּוֹת וְתַאֲוֹת רָעוֹת כְּהִדּוּשׁ מַתְבֵּן בְּמוֹ מַדְמֵנָה, וְיוֹרִידוּ עֲלֵיהֶם חִיּוּת וְהֶאָרָה עֶלְיוֹנָה שֶׁיִּהְיֶה גּוּפָן מְזֻכָּךְ, וְלֹא יִמָּצְאוּ בָּהֶם רַק מִדּוֹת טוֹבוֹת.

פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

בְּסְעֻדַּת לֵיל שַׁבַּת פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

טעם שנאמר 'ממטיר' אף שאין תכלית בירידת המטר

'וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם וְגוֹ' לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ וְגוֹ', וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה' וְגוֹ' (שמות טז ד-ה). מְזֻקָּנִים נְתִבוֹנָן אֲשֶׁר הִדְרִיכוּנוּ בְּמַעְגְּלֵי יֹשֶׁר וְהוֹרוּנוּ לְפַלֵּס אִמְרֵי קֹדֶשׁ לְדַקְדֵּק בְּתוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה כָּל לָשׁוֹן חָסֵר וְיָתֵר שֶׁאֵינוֹ מְדֻקְדָּק. וְהֵם חֲלוֹנֵי רָקִיעַ, כִּי עַל יְדֵיהֶן נוּכַל לְהַבִּיט וּלְהָצִין הָאוֹר הַטּוֹב הַגָּנוּז וְהַמְרֻמָּז בָּהֶם אֲשֶׁר לֹא נִתָּן לְהִכָּתֵב בְּפֵרוּשׁ. גַּם הֲלוֹם יִפָּלֵא בְּעֵינֵינוּ דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן בַּכְּתוּבִים הַלָּלוּ. א', מִלַּת 'מַמְטִיר' הוּא פֹּעַל יוֹצֵא, וְהִנֵּה הַמָּטָר בְּעַצְמוֹ הוּא דָּבָר זַךְ וְרוּחָנִי וְהַכֹּל מַסְכִּימִים בְּטוּבָתוֹ, וּבֶאֱמֶת אֵיננוּ אוֹכֶל מֻכָּשָׁר לַהֲנָאַת הָאָדָם כְּלָל, כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ וְנָתַן זֶרַע, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יא יד) 'וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ', וְאִם כֵּן הַמָּטָר בְּעַצְמוֹ הוּא פֹּעַל יוֹצֵא וְאֵיךְ יִצְדַּק לוֹמַר עָלָיו מִלַּת 'מַמְטִיר' שֶׁהוּא גַּם כֵּן פֹּעַל יוֹצֵא, וְזֶה לֹא יִתָּכֵן.

'למען אנסנו' אף שהכל גלוי לפניו

גַּם אָמְרוּ 'לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ' קָשֶׁה, אֵיךְ שַׁיָּךְ בְּחֵיקוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ עִנְיַן נִסָּיוֹן, הֲלֹא כָּל חִיּוּתֵנוּ וּמַחְשָׁבוֹתֵינוּ וְדֵעוֹתֵינוּ הַכֹּל מִמֶּנּוּ וּמֵאִתּוֹ נֶאֱצָלִים, וְהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת לֵב וְחוֹקֵר וּבוֹחֵן כָּל עֶשְׂתּוֹנוֹת, וְאֵינֶנּוּ צָרִיךְ לְנַסּוֹת הָאָדָם.

השתקעות ישראל בטומאת מצרים

אֲבָל שֹׁרֶשׁ הַדָּבָר הוּא כָּךְ, כִּי בִּהְיוֹתֵנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּתוֹךְ עַם טְמֵא שְׂפָתַיִם, עֲרֵלִים וּטְמֵאִים וְאֻמָּה שְׁפָלָה, הָיִינוּ מְשֻׁקָּעִים בְּתוֹעֲבוֹתָם, כִּי לֹא הָיָה לָנוּ תּוֹרָה לְהוֹרוֹת לְפָנֵינוּ הַדֶּרֶךְ יִשְׂכֹּן אוֹר, וְהָיִינוּ עֲרֵמִים מִמִּצְוֹת, רַק מַה שֶּׁהָיָה לָנוּ קַבָּלָה מֵאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שֶׁיֵּשׁ מְצִיאוּת אֲשֶׁר הַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ, כִּי הֵם גָּדְלוּ וְהִצְלִיחוּ לְפָרְסֵם אֱלֹקוּתוֹ בְּכָל הָעוֹלָם, לְהִתְוַדַּע וּלְהַגְלוֹת יְקַר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת וּלְהוֹדִיעַ טִבְעוֹ בָּעוֹלָם, וְאֶת עַצְמָם זִכּוּ עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מֶרְכָּבָה לַשְׁכִינָה (ב"ר מז ו), וְהִשְׁיגוּ תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא הַתַּעֲנוּג הָאֲמִתִּי הַמְיֻעָד לָנוּ, וְלֹא כְּתַעֲנוּג מֵעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֶבֶל וְתֹהוּ וְאֵינֶנּוּ תְּמִידִי, שֶׁאִם זֶה הָיָה עִקַּר כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה, הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתַּעֲנוּג הַזֶּה נִצְחִיִּי וְקַיָּם לָעַד וּלְעוֹלָם, כְּמוֹ כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַבְּרִיאָה שֶׁהֵם קַיָּמִים לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת א ד) 'וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת'. אָכֵן הַתַּעֲנוּג הָאֲמִתִּי אֲשֶׁר בּוֹ חָפֵץ הַבּוֹרֵא לְהֵיטִיב לִבְרוּאָיו הוּא לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ, וְדַעַת דְּרָכָיו נַחְפֵּץ בְּהִתְעַצֵּם תְּשׁוּקַת הַמַּשְׂכִּיל לְהִתְבּוֹנֵן גְּדֻלָּתוֹ וְנוֹרְאוֹתָיו וְנִפְלְאוֹתָיו וְחָכְמָתוֹ הָעֲצוּמָה בִּיצִירַת עוֹלָמוֹ בִּכְלָל וּבִפְרָט, וּבָזֶה נָגִיל וְנִשְׂמַח בְּפָעֳלוֹ וְנִרְנַּן בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו.

גודל אמונת ישראל בהשי"ת בהיותם במצרים

וְאוּלָם בְּשִׁבְתֵּנוּ בְּמִצְרַיִם טַח מֵרְאוֹת עֵינֵינוּ כָּל אֵלֶּה, לֹא יָדַעְנוּ אֶת ה', עַד אֲשֶׁר הֶעֱרָה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם וְנָתַן לָנוּ שִׁתֵּי מִצְוֹת, פֶּסַח וּמִילָה (שמו"ר יז ג), וּמִיָּדָם הָיְתָה נִסְבָּה אֲשֶׁר נִפְתַּח לָנוּ שַׁעַר אֱמוּנַת אֹמֶן לְמִשְׁךְ אַחֲרָיו בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ תַּלְאוּבוֹת וְלֹא זְרוּעָה. שֶׁבֶּאֱמֶת עַל עִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם לֹא

מַגִּיעַ לָנוּ שׁוּם שֵׂכַח וּתְשׁוּאוֹת חֵן, אֶבָל זֶה הָיָה בְּחֶסֶד הַבּוֹרֵא לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת אֲבוֹתֵינוּ, רַק שְׂכַר אֱמוּנָה יֵשׁ לָנוּ, שֶׁנִּדְבַּקְנוּ בּוֹ בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁלֹּא הָיוּ מוֹלִיכִין אוֹתָנוּ בַּצַּבִּים וּבַפָּרָדִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּי ׳גַּם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם׳ (שמות יב לט) מֻחֲמַת שֶׁהָיוּ טְרוּדִים וְשׁוֹגִים בְּאַהֲבַת הַבּוֹרֵא, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ירמיה ב ב) ׳זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ וְגוֹ׳ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר׳ וְגוֹ׳.

טעם הזכרת יציאת מצרים בלילות

וְעַל כֵּן מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת (ברכות יב:), אַף עַל גַּב דְּלַיְלָה לָאו זְמַן צִיצִית הוּא, כִּי עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת וְצֵרוּפֵי שֵׁמוֹת הַיּוֹצְאִים מִזְּכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם נִפְתָּח לָנוּ שַׁעַר אֱמוּנָה, וְהַשַּׁעַר הוּא שֵׂכֶל לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בֶּאֱמִתָּתוֹ.

שלימות האמונה רק אחר הגאולה

וֶאֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁלֹּא הִגִּיעָנוּ אָז לְעִקַּר הָאֱמוּנָה עַד מַתַּן תּוֹרָה, וְגַם הִיא לֹא הָיְתָה עֲדַיִן בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, אֲמְנָם לָזֶה אֲנַחְנוּ מְצַפִּים עַד עֵת קֵץ, אֲשֶׁר יִטַּע בִּלְבָבֵנוּ אֱמוּנָתוֹ הַשְּׁלֵמָה, וְנַגִּיעַ לָזֶה מְעַט מְעַט, אַחַת לְאַחַת, עַל יְדֵי פִּרְסוּם אֱלֹקוּתוֹ, עַד אֲשֶׁר יִגְדַּל וְהָיָה לְנֶגֶס עֵמִים.

נתינת המן לישראל כדי לטהרם ולזככם

אֲשֶׁר לָאוֹת נָתַן לָנוּ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, וְהוּא הַמָּן, אֲשֶׁר עֲדַיִן לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ וְאֹפֶן אֵיכוּתוֹ, כִּי הָיָה כֻּלּוֹ רוּחָנִי, שֶׁעַל כֵּן הָיָה נִבְלָע בָּאֵיבָרִים (יומא עה:), וְהוּא לְזַכֵּךְ עַצְמֵנוּ לְטַהֵר נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל.

׳שטו׳ מרמז שנאכל בושט ולא בקנה

וּכְבָר בֵּאַרְתִּי (דרושים לפסח) עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (במדבר יא ח) ׳שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ׳, וְלֹא נֶאֱמַר נָפוֹצוּ הָעָם, וְהוּא בַּעֲבוּר שֶׁיֵּשׁ בְּאָדָם שְׁנֵי אֵיבָרִים הַפְּנִימִים, וְהֵם קָנֶה וּוֶשֶׁט, וְהַקָּנֶה אֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם אֹכֶל וּמַשְׁקֶה, וְאַדְרַבָּא, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְתוֹכוֹ אֹכֶל יֵשׁ בּוֹ סַכָּנָה, רַק הוּא שׁוֹאֵב הָרוּחָנִיּוּת מִכָּל הַמַּאֲכָלִים, וּבוֹ תְּלוּיִם הֶרְאָה וְהַלֵּב וְהַכָּבֵד, וְהַלֵּב הוּא מַעֲלָה הָרוּחָנִיּוּת אֶל הַמֹּחַ שֶׁבָּרֹאשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַוּשֶׁט, כִּי בּוֹ תְּלוּיִין כָּל כְּלֵי הָאֲכִילָה וְהוּא מְקַבֵּל כָּל הָאֲכָלִין וּמַשְׁקִין הַנִּשְׁמִיִּים. וּשְׁנֵי אֵיבָרִים הַלָּלוּ הֵם בְּחִינַת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שֶׁ׳הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב׳ (לעיל כז כב) דְּהַיְנוּ הַקָּנֶה, אֲבָל ׳הַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו׳ (שם), דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְתִקּוּן וַעֲשִׂיָּה גַּשְׁמִיִּית בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְעִנְיָנֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּפִתָּא סְעַדְתָּא דְּלִבָּא (ב״ר מח יא). כִּלְעֻמַּת זֶה הָיָה הַמָּן רַק רוּחָנִיּוּת וְלֹא יָרַד כְּלָל דֶּרֶךְ הַוֵּשֶׁט, רַק דֶּרֶךְ הַקָּנֶה, וּמִשָּׁם הָיָה נִבְלָע בָּאֵיבָרִים, אַף לֹא הַכֹּל זָכוּ לְמַעֲלָה זוֹ, לֶאֱכֹל הַמָּן בְּקִדֻּשָּׁה הַלָּזוֹ, כִּי רַבִּים הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה לַאֲכִילָה גּוּפָנִיּוֹת, לְטָעֵם טַעַם גַּשְׁמִי, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר ׳שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ׳ שֶׁהוּא בְּהִפּוּךְ אַתְוָן וָשֵׁט.

ע״י קדושת השבת האדם מכיר את דרגתו בימות חול

וְהִנֵּה בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, אַף שֶׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הוּא רַק דֶּרֶךְ דִּמְיוֹן וְאֵינוֹ בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם, עַד אֲשֶׁר נָגַהּ אוֹר עֲלֵיהֶם בִּקְדֻשַּׁת יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא מַתָּנָה טוֹבָה חֲמוּדָה גְּנוּזָה וְאֲבֶן בֹּחַן אִם בָּנִים מַעֲשֵׂיהֶם וְנִכַּח ה׳ דַּרְכָּם. וְעַל כֵּן נֶאֱמַר (לעיל ב ב) ׳וַיְכֻל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׳, שֶׁבְּיוֹם הַשַּׁבָּת כָּלַל כָּל מַעֲשֵׂה יְמוֹת הַחֹל, וְאָז יֻשְׁפַּע מִדַּעַת עֶלְיוֹן שֶׁיּוּכְלוּ לְהַבְחִין עִנְיַן עֲבוֹדָתָם עַד הֵיכָן הִגִּיעַ בִּימוֹת הַחֹל.

לא מצאו יותר מ׳עומר לגולגולת׳ אף שלקטו כדרכם

וְלָזֶה נֶאֱמַר בִּדְבָרֵי מֹשֶׁה ׳לִקְטוּ מִמֶּנּוּ עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת׳ וְגוֹ׳ (שמות טז טז), וּבֶאֱמֶת בְּצִוּוּי ה׳ יִתְבָּרַךְ לֹא נֶאֱמַר שֶׁיִּלְקְטוּ מִמֶּנּוּ עֹמֶר, אַדְרַבָּא, הַלֹּא לֹא הָלְכוּ בִּכְלֵי הַמִּדָּה לִמְדֹּד לְכָל אֶחָד עֹמֶר, שֶׁאִם כֵּן לֹא הָיָה חִדּוּשׁ בְּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר (שם פסוק יח) ׳לֹא הֶעְדִּיף הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט לֹא הֶחְסִיר׳, רַק מִמֵּילָא הָיָה כֵּן, כִּי הַמָּן הָיָה רַב מְאֹד, גְּבוֹהַּ שִׁשִּׁים מִיל (יומא עו.), וְהֵם לָקְטוּ כָּל אֶחָד לְפִי יְכָלְתּוֹ.

המן והשבת הם בחינה אחת

וְהָעִנְיָן הוּא, כִּי הַמָּן הָיָה בְּחִינַת שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי בְּפַעַם אַחַת נִתְּנוּ, כְּשֶׁנּוֹתַר מִן הַמָּן אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה ׳הוּא אֲשֶׁר (צוה) [דִּבֶּר] ה׳ שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ׳ (שמות טז כג), וְעַל כֵּן נֶאֱמַר (שם פסוק כט) ׳רְאוּ כִּי ה׳ נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת׳, וְיָדוּעַ כִּי דָּבָר הַיּוֹמִי לֹא שַׁיָּךְ עָלָיו לְשׁוֹן רְאִיָּה, אֲבָל הוּא הַדָּבָר, שֶׁבֶּאֱמֶת קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת הוּא דָּבָר הַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם, כִּי כַּאֲשֶׁר יִשְׁעֶה הָאָדָם אֶל עוֹשְׂהוּ בְּהַגִּיעַ תּוֹר כַּלַּת לְבָנוֹן, בְּבוֹא יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְרוּחַ חָדָשׁ יִנָּתֵן בְּקִרְבּוֹ לְחַפֵּשׂ וּלְפַשְׁפֵּשׂ בְּמַעֲשָׂיו אֲשֶׁר פָּעַל וְעָשָׂה בִּימוֹת הַחֹל, וּלְמַרְאֶה עֵינָיו יִשְׁפֹּט כִּי כִּלָּה בְּהֶבֶל יָמָיו וְהָיָה כְּלֹא הָיוּ, אוֹ אָז יְקַבֵּל